

Κ. Ι. ΚΟΥΡΝΙΑ

ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ Μ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

ΑΝΑΤΥΠΟΝ

ΒΟΛΟΣ

1959

161

Κ. Ι. ΚΟΥΡΝΙΑ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ Μ. ΕΚΠΑΙΔΥΣΕΩΣ

Τιμής Ένεκεν

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

ΑΝΑΤΥΠΟΝ

ΒΟΛΟΣ
1959

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

ΜΑΘΗΣΗ

ΕΡΕΥΝΑ

2001

Α Ν Α Τ Υ Π Ο Ν

Ἐκ τοῦ Β' τόμου τῶν Πρακτικῶν τοῦ Α' Ἐκπαιδευτικοῦ
Συνεδρίου τῶν Λειτουργῶν Μ. Ἐκπαιδεύσεως ΣΤ' Περιφέρειας

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Το παρόν βιβλίο είναι η έκδοση της 1ης έκδοσης του 1997.
Κατάλογος της έκδοσης της 1ης έκδοσης του 1997.

Ἡ μικρὰ αὕτη μελέτη ἀπεστάλη πολυγραφημένη ὑπὸ μορφὴν ἐγκυκλίου (31-12-56) πρὸς τοὺς ἐκπαιδευτικούς τῆς περιφερείας ὡς ἀπαιχὴ ὁδηγίων Ἐιδικῆς Διδακτικῆς τῶν φιλολογικῶν μαθημάτων καὶ ἀντιμετωπίζει ἓν σοβαρὸν σχολικὸν πρόβλημα, τὸ πρόβλημα τῆς γλωσσικῆς καταρτίσεως τῶν μαθητῶν διὰ τοῦ μαθήματος τῶν ἐκθέσεων. Τοποθετοῦσα δὲ αὕτη τὸ πρόβλημα τοῦτο χωρὶς προκαταλήψεις ἐπὶ ἀντικειμενικῆς καὶ ὀρθολογικῆς βάσεως, ἐπὶ τῆς μόνης δηλ. δυνατῆς βάσεως, δύναται νὰ εἶναι χρήσιμος ὁδηγὸς διὰ πάντας τοὺς ἐκπαιδευτικούς τοὺς διδάσκοντας τὰ φιλολογικὰ μαθήματα καὶ εὐθυνομένους διὰ τὴν γλωσσικὴν κατάρτισιν τῶν μαθητῶν, ἀκόμη δὲ καὶ διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν ἀνωτέρων τάξεων. Ὑπὸ τὴν ἔννοίαν ταύτην δημοσιεύεται ἐνιαῦθα εἰς τὸ παράρτημα τῶν πρακτικῶν τοῦ συνεδρίου.

Η παρούσα μελέτη πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» της Γενικής Γραμματείας Δια Βίου Μάθησης του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η μελέτη πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» της Γενικής Γραμματείας Δια Βίου Μάθησης του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η μελέτη πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» της Γενικής Γραμματείας Δια Βίου Μάθησης του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Ἡ γλωσσική μορφή τῶν ἐκθέσεων τῶν μαθητῶν ἀποτελεῖ διδακτικὸν πρόβλημα διὰ τοὺς φιλολόγους καθηγητὰς, καὶ ἰδίως διὰ τοὺς νεωτέρους ἐξ αὐτῶν καὶ περισσότερον ἀπείρους. Καὶ γίνεται πρόβλημα τὸ ζήτημα τοῦτο ὄχι μόνον διὰ τὸ ἀκατάστατον καὶ ρευστὸν τῆς Νεοελληνικῆς γλώσσης (Καθαρεύουσα, Δημοτικὴ, Μεικτὴ, ἔλλειψις γραμματικῆς τυποποιήσεως τῆς Δημοτικῆς, σημασιολογικὴ ρευστότης πολλῶν λέξεων), ἀλλὰ καὶ διότι εἰς πολλοὺς τῶν διδασκόντων τὸ μάθημα τῶν ἐκθέσεων ἐπικρατοῦν μονομερεῖς γλωσσικαὶ ἀντιλήψεις καὶ κατοβάλλεται ὑπ' αὐτῶν ἡ ἐσφαλμένη ἐπιστημονικῶς καὶ παιδαγωγικῶς προσπάθεια νὰ ἐπιβληθῶν ἢ ἔστω νὰ ἐμπνευσθῶν αἱ ἀντιλήψεις τῶν αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν. Πολλοὶ δηλαδὴ τῶν φιλολόγων θεωροῦσι τὰς ἀτομικὰς γλωσσικὰς ἀντιλήψεις τῶν ὡς τὴν μόνην ἀναμφισβήτητον ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἀλήθειαν καὶ σύμφωνα μὲ τὰς ἀντιλήψεις τῶν αὐτῶν προσαρμόζουσι τὴν διδακτικὴν τῶν ἐργασίαν καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἀπὸ τῶν μαθητῶν εἰς τὸ μάθημα τῶν Νεοελληνικῶν καὶ τῶν Ἐκθέσεων. Τοιοῦτοτρόπως οἱ παλαιότεροι καθηγηταὶ ἐπέβαλλον καὶ ἐπιβάλλουσιν ἀκόμη μονομερῶς τὴν Καθαρεύουσάν, οἱ δὲ νεώτεροι ἐπιβάλλουσιν ἐξ ἴσου μονομερῶς τὴν Δημοτικὴν, τινὲς δὲ μάλιστα τούτων τὴν ἄκραν, τὴν Ψυχρικὴν Δημοτικὴν, ὡς ἐὰν πρόκειται οἱ μαθηταὶ νὰ γίνωσιν ὅλοι λογοτέχναι καὶ μάλιστα Ψυχρικῆς γλωσσικῆς νοοτροπίας. Τρίτη κατηγορία καθηγητῶν καλλιεργεῖ εἰς τοὺς μαθητὰς ἐν ἀκαταίτητον μείγμα Καθαρεύουσας καὶ Δημοτικῆς, τὸ ὅποιον καὶ τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα τῶν μαθητῶν διαφθείρει καὶ τὴν γλῶσσαν νοθεύει καὶ κακοποιεῖ.

Ἡ γλωσσικὴ αὐτὴ ἀκαταστασία καὶ σύγχυσις εἰς τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης τῶν ἐκθέσεων τῶν μαθητῶν διευκολύνεται καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι τὸ ἐπίσημον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα οὐδὲν τὸ συγκεκριμένον ἀναφέρει περὶ τῆς γλωσσικῆς μορφῆς τῶν ἐκθέσεων τῶν μαθητῶν. Ἄλλ' ὅμως ἡ τακτικὴ αὐτὴ καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἀνωτέρω περιπτώσεις εἶναι ἐσφαλμένη καὶ ὄχι μόνον ἐπιφέρει ζη-

μίαν εἰς τὴν πραγματικὴν γλωσσικὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὁμαλὴν καὶ φυσιολογικὴν ἐξέλιξιν τῆς Νεοελληνικῆς γλώσσης νοθεύει καὶ παρακωλύει.

Ἡ ἀντικειμενικὴ καὶ ὀρθὴ ἐπιστημονικῶς καὶ παιδαγωγικῶς θέσις τοῦ ζητήματος, χωρὶς ἀσκόπου θεωρητικὰς περιπλανήσεις καὶ προκαταλήψεις, εἶναι ἡ ἀκόλουθος: Εἴτε τὸ θέλομεν εἶτε ὄχι, καὶ ἡ Καθαρεύουσα καὶ ἡ Δημοτικὴ ἀποτελοῦσιν—ἀμφοτέραι—τὴν σύγχρονον γλωσσικὴν πραγματικότητα, τὴν ὁποίαν οὔτε νὰ ἀγνοήσωμεν δυνάμεθα οὔτε νὰ μεταβάλωμεν διὰ μονομερῶν ἐνεργειῶν καὶ διαταγῶν. Ἡ Δημοτικὴ, ἀναλυτικωτέρα καὶ ἐκφραστικωτέρα τῆς Καθαρεύουσας, ἐκφράζει ἐπιτυχέστερον τὸν συναισθηματικὸν κόσμον τῶν Νεοελλήνων καὶ διὰ τοῦτο ἔχει κυριαρχήσει ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν Λογοτεχνίαν (ποίησιν—πεζογραφίαν—κριτικὴν) καὶ ἤρχισεν νὰ κατακτῇ ἔδαφος καὶ εἰς τὴν Ἐπιστήμην. Ἡ Καθαρεύουσα, συνθετικωτέρα καὶ μὲ πυκνότητα, περισσότερον κατάλληλος διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐκφρασιν τοῦ διανοητικοῦ κόσμου, καλύπτει σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν Ἐπιστήμην καὶ ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ Δημοσίου βίου (Νόμους, Διατάγματα, Ἐγκυκλίους, Συμβόλαια, Δημοσίαν ἀλληλογραφίαν κλπ.).

Τὸ Γυμνάσιον δὲν εἶναι ἐπαγγελματικὸν σχολεῖον, τὸ ὁποῖον παρασκευάζει τοὺς τροφίμους του δι' ἓνα προκαθορισμένον τομέα ἐπιστημονικῆς ἢ ἄλλης, δημοσίας ἢ ἰδιωτικῆς, δράσεως· εἶναι σχολεῖον γενικῆς μορφώσεως, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ καλλιεργῇ ἰσομερῶς ὅλον τὸν ψυχικὸν κόσμον καὶ ὅλας τὰς ἰκανότητας τῶν τροφίμων του, ὥστε οὗτοι, ἐξερχόμενοι ἀπὸ αὐτοῦ, νὰ δύνανται νὰ ἀντιμετωπίζωσιν ἐπιτυχῶς τὴν πραγματικότητα, πού θὰ συναντήσωσιν ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς ἐθνικῆς συμβιωτικῆς Κοινότητος, εἰς τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ ζήσωσι καὶ νὰ δράσωσιν ὡς ἐπωφελεῖ μέλη αὐτῆς. Κατὰ ταῦτα καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς γλωσσικῆς μορφώσεως τὸ Γυμνάσιον ὀφείλει νὰ προπαρασκευάζῃ τοὺς τροφίμους του ἐπαρκῶς, ὥστε νὰ δύνανται νὰ ἀντιμετωπίσωσιν τὴν ὑπάρχουσαν γλωσσικὴν πραγματικότητα καὶ ὄχι ἐκείνην, ἣτις ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ κατὰ τὰς ὑποκειμενικὰς μας ἀντιλήψεις. Καὶ ἡ ὑπάρχουσα, ἡ σύγχρονος γλωσσικὴ πραγματικότητα, εἶναι ἡ γλωσσικὴ μορφή τῆς Καθαρεύουσας καὶ ἡ γλωσσικὴ μορφή τῆς Δημοτικῆς, ὡς ἐξετέθη ἀνωτέρω. Ἐπομένως τὸ Γυμνάσιον πρέπει νὰ καθιστᾷ ἰκανοὺς τοὺς μαθητὰς του νὰ χειρίζονται ὀρθῶς καὶ ἐπιτυχῶς καὶ τὴν Καθαρεύουσαν καὶ τὴν Δημοτικὴν, ἀφ' οὗ εἰς τὴν ζωὴν των ἀμφοτέρων αὐτὰς τὰς γλωσσικὰς μορφὰς θὰ συναντήσωσιν ὡς ὑπάρχουσαν πραγματικότητα, εἴτε τὸ θέλουσιν εἴτε ὄχι.

Καὶ μὲ τὴν γλωσσικὴν αὐτὴν ἱκανότητα θὰ ὀπλίση τοὺς μαθητὰς τοῦ τῷ Γυμνασίῳ διὰ τῆς διδασκαλίας ὄλων τῶν μαθημάτων, ἰδίως ὅμως διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῶν ἐκθέσεων, διότι τὸ μάθημα τοῦτο πρῶτον καὶ κύριον σκοπὸν ἔχει τὴν καλλιέργειαν τῶν γλωσσικῶν δεξιότητων τῶν μαθητῶν, τὸ νὰ καταστήσῃ δηλαδὴ τοὺς μαθητὰς ἱκανοὺς νὰ χειρίζονται ὀρθῶς τὴν μητρικὴν τῶν γλῶσσαν εἰς τὸν προφορικὸν καὶ γραπτὸν λόγον, ὀρθῶς ἀπὸ ἀπόψεως γραμματικῆς, συντακτικῆς, λογικῆς καὶ καλολογικῆς. (Δεύτερος σκοπὸς τοῦ μαθήματος εἶναι ἡ καλλιέργεια τῆς αὐτοκρίτου σέως τῶν μαθητῶν καὶ δι' αὐτῆς ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἀτομικῶν προδιαθέσεων, ἡ ἀνάπτυξις τῆς προσωπικότητος αὐτῶν, τελευταῖον δὲ ἡ καλλιέργεια τῶν τυχόν ὑπαρχόντων λογοτεχνικῶν ταλέντων).

Πῶς θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸ μάθημα τῶν ἐκθέσεων; Θὰ τὸν ἐπιτύχῃ, ἐὰν ἀποβῇ μάθημα συστηματικόν, μεθοδικὸν καὶ ἀντικειμενικόν, χωρὶς γλωσσικὰς προκαταλήψεις. Καὶ συγκεκριμένως. Εἰς τὴν πρώτην γυμνασιακὴν τάξιν ἡ γλώσσα τῶν ἐκθέσεων πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ἡλικίαν, τὴν ἀντιληπτικότητα καὶ τὴν γλωσσικὴν ἀφομοιωτικότητα τῶν μαθητῶν, δηλαδὴ πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἄλλη Δημοτικὴ γλώσσα, ἡ ταυτιζομένη ἢ πλησιάζουσα πρὸς τὴν μητρικὴν γλῶσσαν τῶν μαθητῶν, τὴν ὁποίαν οὗτοι φέρουσιν ἀπὸ τὸ οἰκογενειακὸν καὶ κοινωνικὸν περιβάλλον, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν γλωσσικὴν διδασκαλίαν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Διότι ἡ πρώτη γλωσσικὴ διδασκαλία εἰς τὸ Γυμνάσιον πρέπει νὰ εἶναι ἐργασία συνειδητοποίησης τῶν γλωσσικῶν στοιχείων, τὰ ὅποια ἔχει ἀφομοιώσει ὁ μαθητὴς ἀσυνασθῆτως καὶ ἀνεπιγνώτως ἀπὸ τὴν γλωσσικὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῷ Δημοτικῷ Σχολείῳ ζωῆς του. Καὶ ἀρχίζει μὲν ἡ ἐργασία τῆς συνειδητοποίησης αὐτῆς διὰ τῆς εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον διδασκαλίας, ἀλλὰ λόγῳ τῆς μικρᾶς ἡλικίας τῶν μαθητῶν τῶν Δημοτικῶν Σχολείων δὲν δύναται ἐκεῖ νὰ εἶναι πλήρης καὶ ἀποτελεσματικὴ. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀρχίσῃ ἔξ ὑπαρχῆς εἰς τὸ Γυμνάσιον περισσότερο πλήρης καὶ εἰς ἀνώτερον βαθμὸν λόγῳ τῆς μεγαλύτερας ἤδη ἡλικίας τῶν μαθητῶν, τῶν ἐπιστημονικῶν μέσων τοῦ Γυμνασίου καὶ τῆς ποιοτικῆς ἐπιλογῆς, ἥτις πρέπει νὰ γίνεται εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Γυμνασίου. Εἰς τὴν συνειδητοποίησιν αὐτῆν τῶν ὑπαρχόντων εἰς τοὺς μαθητὰς γλωσσικῶν στοιχείων θὰ στηριχθῇ ἡ περαιτέρω συμπλήρωσις καὶ ἐξύψωσις τῶν γλωσσικῶν δεξιότητων αὐτῶν.

Θὰ ἀρχίσωμεν λοιπὸν εἰς τὴν πρώτην τάξιν ἀπὸ τὴν μητρικὴν γλῶσσαν

τῶν μαθητῶν καὶ θὰ προχωροῦμεν βαθμιαίως καὶ ἐξελικτικῶς ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν, πλουτίζοντας καὶ ἐξυψώνοντας αὐτὴν πρὸς πληρεστέραν καὶ πλουσιωτέραν Δημοτικὴν γλῶσσαν, πλησιάζουσιν πρὸς τὴν λογοτεχνικὴν Δημοτικὴν. Ἡ γλῶσσα ὅμως αὕτη θὰ εἶναι ἀνάλογος πάντοτε πρὸς τὸν ψυχικὸν κόσμον καὶ τὰς γλωσσικὰς ἱκανότητας τῶν μαθητῶν, μικροπερίοδος, στρωτῆ, ἀπληλαγμένη ἰδιωματισμῶν καὶ ἀγοραίων φράσεων τοῦ προφορικοῦ λόγου, ἀκριβολόγος, ἐκφραστική, ἀλλὰ χωρὶς παρακεκινδυνευμένης ἢ ἀνεπικαίρους καὶ ἀνεπιτυχῆς μεταφορικὰς ἐκφράσεις, αἵτινες συνήθως παρουσιάζονται ἀπὸ τοὺς μαθητὰς ὡς λυρική ἔξαρσις. Ἰδιαιτέρον σημεῖον προσοχῆς πρέπει νὰ εἶναι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν ἐκθέσεων ἡ συνειδητοποίησις εἰς τοὺς μαθητὰς ὅτι δὲν μεταφέρεται εἰς τὸν γραπτὸν λόγον αὐτούσιος ὁ προφορικὸς οὔτε ὡς σύνταξις οὔτε ὡς λεξιλόγιον καὶ ἐκφρασις, ὅτι ὁ γραπτὸς λόγος πρέπει νὰ ἔχη στερεωτέραν τὴν διάρθρωσιν (νὰ ἔῃ λογικὴν διάρθρωσιν), τελειότεραν τὴν σύνταξιν, ἐκλεκτικώτερον τὸ λεξιλόγιον, μεγαλυτέραν συμπίκνωσιν. Διότι ὁ γραπτὸς λόγος δὲν ἀπευθύνεται εἰς τοὺς συνανθρώπους μας ἀκουστικῶς μόνον καὶ στιγμιαίως, ὅπως ὁ προφορικὸς, ἀλλὰ καὶ ὀπτικῶς καὶ μονιμώτερον, διὰ τοῦτο δὲ πρέπει νὰ ἀποτελῇ ἀνωτέραν βαθμίδα τοῦ προφορικοῦ λόγου.

Ἡ τοιαύτη ἐργασία τῶν ἐκθέσεων θὰ συνεχισθῆ μέχρι καὶ τῆς σημενῆς Ε' τάξεως. Τοῦτο εἶναι σύμφωνον καὶ πρὸς τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον μέχρι τῆς τάξεως αὐτῆς προβλέπει θέματα μᾶλλον συναισθηματικοῦ περιεχομένου, διὰ τὰ ὅποια εἶναι καταλληλοτέρα ἢ Δημοτικὴ γλῶσσα, ὡς ἀνωτέρω ἐλέγχθη. Ἀπὸ τῆς ΣΤ' τάξεως οἱ μαθηταὶ εὐρίσκονται εἰς τοιαύτην ἡλικίαν καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν, ὥστε νὰ δύνανται καὶ τὰς ἀφηρημένας ἐννοίας καὶ τὴν πυκνότητα τοῦ λόγου εὐχερῶς νὰ ἀντιλαμβάνονται. Ἐπὶ πλέον ἔχουσιν ἤδη ἀρκετὴν οἰκείωσιν πρὸς τὴν Καθαρεύουσαν ἐκ τῆς συστηματικῆς διδασκαλίας τοῦ Συνακτικοῦ καὶ τῆς Γραμματικῆς τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ ἐκ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν σχολικῶν ἐγχειριδίων, αἵτινα εἶναι γεγραμμένα, ὡς γνωστόν, εἰς ἀπλὴν, κατὰ τὸ πλεῖστον, Καθαρεύουσαν γλῶσσαν. Ἐπομένως παραλλήλως πρὸς τὴν γραφὴν ἐκθέσεων εἰς τὴν Δημοτικὴν γλῶσσαν, ὡς ἀνεπιτύχθη ἀνωτέρω, δύναται καὶ πρέπει νὰ γίνῃ ἀπὸ τῆς τάξεως αὐτῆς ἀρχὴ γραφῆς ἐκθέσεων εἰς ὁμοίομορφον Καθαρεύουσαν γλῶσσαν. Ἡ Καθαρεύουσα αὕτη θὰ εἶναι ἀπλῆ, μικροπερίοδος, ἀκριβολόγος, χωρὶς ἀρχαϊσμούς καὶ μὲ ἀποφυγὴν τῶν πολλῶν μετοχῶν, τῆς δοτικῆς πτώσεως καὶ τῶν πολλῶν γενικῶν πτώσεων, αἵτινες προσκρούουσιν εἰς τὸ σύγχρονον γλωσσικὸν αἴσθημα. Δυνατὸν ἀκόμη καὶ ἀπὸ τῆς Ε' τάξεως νὰ

γίνῃ ἀρχὴ γραφῆς ἐκθέσεων εἰς ὁμοίμορφον ἀπλῆν Καθαρεύουσαν, ἐφ' ὅσον τὸ γλωσσικὸν ἐπίπεδον τῆς τάξεως εἶναι ἱκανοποιητικόν· εἰς αἷς δὲ περιπτώσεις ἔχομεν μαθητὰς καὶ τῶν μικροτέρων τάξεων δυναμένους νὰ ἐκφράζονται εὐχερῶς καὶ ἐπιτυχῶς εἰς τὴν Καθαρεύουσαν (καὶ πολλὰκις παρουσιάζονται τοιαῦται περιπτώσεις), οὐ μόνον δὲν πρέπει νὰ ἐμποδίζωμεν αὐτούς, ἀλλ' ἀντιθέτως πρέπει νὰ τοὺς ἐνθαρρύνωμεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἱκανότητός των αὐτῆς.

Εἰς τὴν Ζ' καὶ Η' τάξιν τὸ εἶδος τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος διὰ τὰς ἐκθέσεις θεμάτων (πραγματεῖαι, γνωμικά κ.τ.τ., δηλ. θέματα περισσότερο διανοητικὰ καὶ ὄχι συναισθηματικῆς ἐκφράσεως, ὅπως εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις) ἐπιβάλλει τὴν συστηματικὴν πλεον χρησιμοποίησιν τῆς Καθαρεύουσας, ὥστε νὰ ἀσκηθῶσιν οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν ἐπιτυχῆ χρῆσιν αὐτῆς. Εἰς τὴν Ζ' τάξιν ἡ Καθαρεύουσα θὰ εἶναι ἀπλῆ, ὡς εἰς τὴν ΣΤ' τάξιν, ἀλλὰ κατὰ μίαν βαθμίδα συνθετωτέρα καὶ πυκνότερα, εἰς δὲ τὴν Η' τάξιν δύναται νὰ εἶναι καὶ συνθετωτέρα καὶ πυκνότερα καὶ ἐκφραστικότερα, ἀναλόγως τῆς φύσεως τοῦ θέματος, πάντοτε ὅμως μικροπερίοδος, ρέουσα καὶ ἀπηλλαγμένη ἀρχαϊσμῶν. Καὶ εἰς τὰς δύο αὐτὰς τάξεις θὰ δίδονται παραλλήλως θέματα συναισθηματικῆς αὐτοεκφράσεως, τὰ ὅποια πρέπει νὰ γράφονται εἰς λογοτεχνικὴν Δημοτικὴν, σιρωτὴν καὶ καλαίσθητον, μὲ λυρικὴν χροιάν, διότι οἱ μαθηταί, ἔφηβοι ἤδη, εὐρίσκονται εἰς τὴν ἡλικίαν τῆς λυρικῆς ἐξάρσεως καὶ τῶν δραματισμῶν. Κατὰ κύριον ὅμως λόγον εἰς τὰς τάξεις αὐτὰς θὰ καλλιεργῆται ἡ γλωσσικὴ μορφή τῆς Καθαρεύουσας. Ὡφέλιμον εἶναι νὰ διδασθοῦν εἰς τὰς τάξεις αὐτὰς εἰς τὸ μάθημα τῶν Νεοελληνικῶν ὑποδειγματικὰ ἀπὸ ἀπόψεως γλωσσικῆς ἐκφράσεως λογοτεχνικὰ κείμενα καὶ τῆς Δημοτικῆς καὶ τῆς Καθαρεύουσας καὶ νὰ προβληθοῦν τὰ κείμενα ταῦτα εἰς τοὺς μαθητὰς ὡς πρότυπα πρὸς μίμησιν, ὥστε νὰ δύναται οὗτοι νὰ στηρίζονται ἐπὶ συγκεκριμένων βάσεων καὶ νὰ μὴ αὐτοσχεδιάζωσι. Πρέπει ὅμως τὰ κείμενα αὐτὰ νὰ ἐκλέγονται μὲ προσοχὴν καὶ νὰ ἐκπληρωθῶσιν ὄχι μόνον τὰς αἰσθητικὰς ἀξιώσεις τῆς τέχνης τοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ τὰς γλωσσικὰς ἀπαιτήσεις διὰ τοὺς μαθητὰς, ὡς διεγράφησαν ἀνωτέρω. Διὰ τοῦτο συγγραφεῖς μὲ ἔντονον προσωπικὸν ὕφος (Παπαδιαμάντης, Μυριβίλλης κλπ.), ἀνεξαρτήτως τῆς λογοτεχνικῆς ἀξίας τοῦ ἔργου των ὡς καὶ τῆς ἀλλης παιδευτικῆς ἀξίας αὐτοῦ, δὲν εἶναι κατάλληλοι διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν.

Ἰδιαίτερον σημεῖον προσοχῆς εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν τάξεων αὐτῶν πρέπει νὰ εἶναι ἡ γλωσσικὴ ὁμοιομορφία. Πρέπει δηλ. νὰ ἀσκηθῶσιν οἱ μα-

θηταὶ νὰ γράφωσι καὶ τὴν Δημοτικὴν καὶ τὴν Καθαρεύουσαν μὲ καθαρότητα καὶ ὁμοιομορφίαν, χωρὶς ἀνάμειξιν Δημοτικῆς καὶ Καθαρεύουσας, ὡς συμβαίνει σήμερον. Τοῦτο χρειάζεται ἐπίμονον καὶ κοπιώδη προσπάθειαν ἐκ μέρους τῶν διδασκόντων, διότι οἱ μαθηταί, ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὴν διπλὴν σχολικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν γλωσσικὴν ἀκαταστασίαν τὴν παρατηρουμένην εἰς περιοδικὰ καὶ ἄλλα ἔντυπα, τὰ ὅποια διαβάζουν, ἤρχισαν νὰ γράφωσι μίαν ἀνάμεικτον καὶ ἀκαλαίσθητον δημοτικοκαθαρεύουσαν (π. χ. ἀρχίζουν μὲ Καθαρεύουσαν καὶ τὴν μετατρέπουν εἰς Δημοτικὴν καὶ ἀντιστρόφως ἢ ἀναμειγνύουν εἰς τὴν Δημοτικὴν ὑπερκαθαρεύοντας τύπους καὶ ἀντιστρόφως), ἢ ὅποια καὶ τὸ ἰδικόν των γλωσσικὸν αἴσθημα διαστρεβλώνει καὶ τὴν Νεοελληνικὴν γλῶσσαν παραποιεῖ καὶ διαφθείρει. Καὶ χρειάζεται ἰδιαιτέραν προσοχὴν καὶ καταπολέμησιν ἢ γλωσσικὴ αὐτὴ ἐκδήλωσις εἰς τὸ σχολεῖον, διότι ἢ πρωτότυπος αὐτῆς Δημοτικοκαθαρεύουσα ἔχει κατακλύσει πλείστα λογοτεχνικὰ ἢ ἐπιστημονικὰ ἔντυπα λόγφ τῆς ἀγγραμματοσύνης ἢ τῆς πνευματικῆς ὀκνηρίας τῶν γραφόντων αὐτά (εἶναι εὐκολώτερον νὰ γράφῃ κανεὶς μίαν ἀ ν α κ α τ ω μ έ ν η ν γλῶσσαν παρὰ μίαν πειθαρχημένην καὶ ὁμοίμορφον, εἴτε Δημοτικὴν εἴτε Καθαρεύουσαν) καὶ τείνει νὰ δημιουργήσῃ ἕνα νέον γλωσσικὸν τύπον ἀκατάστατον καὶ ἀκαλαίσθητον, ὁ ὁποῖος θὰ περιπλέξῃ ἔτι πλέον τὴν ὁμαλὴν καὶ φυσιολογικὴν λύσιν τοῦ γλωσσικοῦ μας προκλήματος.

Ἡ ἀσκησις τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ὀρθὴν, ἀκριβολόγον καὶ πειθαρχημένην γλωσσικὴν ἔκφρασιν δὲν συντελεῖ μόνον εἰς τὴν ὀρθὴν καλλιέργειαν τῶν γλωσσικῶν δεξιότητων αὐτῶν καὶ τὴν πληρεστέραν γλωσσικὴν ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ ἐξυπηρετεῖ καὶ γενικώτερον παιδευτικὸν σκοπὸν, διότι βοηθεῖ εἰς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐξυψώσιν τούτων. Διότι ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς παρατηρήσεως ἔχει ἀποδειχθῆ ὅτι ὑπάρχει συνάρτησις μεταξὺ τῆς γλωσσικῆς καὶ διανοητικῆς ἐξελίξεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν, ὅτι ἢ διανοητικὴ καὶ ἢ γλωσσικὴ ἀνάπτυξις καὶ εἰς τὰ αἴτια καὶ εἰς τοὺς λαοὺς βαδίζουσιν ἐν ἀλληλεξαρτήσῃ καὶ ἀλληλεπιδράσῃ. Οὕτω οἱ πρωτόγονοι λαοὶ οἱ εὐρισκόμενοι εἰς κατώτερον ἐπίπεδον διανοητικῆς ἀναπτύξεως ἔχουσι καὶ πτωχοτάτην γλῶσσαν ὡς μέσον συνεννοήσεως, ὅσον δὲ εἰσέρχονται εἰς τὸ στάδιον τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀναπτύσσονται διανοητικῶς, τόσον ἢ γλῶσσα των ἐξελίσσεται καὶ καθίσταται πλουσιωτέρα καὶ ἐκφραστικωτέρα. Τὰ ἐκ φύσεως διανοητικῶς καθυστερημένα αἴτια ἔχουσι καὶ ἀτελεστάτην τὴν γλωσσικὴν ἔκφρασιν. Εἰς τοὺς παῖδας ἢ διὰ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς ἀγωγῆς ἐπερχομένη

ἐξεικτικῶς διανοητικὴ ἀνάπτυξις συνοδεύεται μὲ ἀνάλογον γλωσσικὴν ἀνάπτυξιν, πρὸς τὴν ὁποίαν βαδίζει ἐν στενῇ ἀλληλοεξαρτήσῃ καὶ ἀλληλοεπιδράσει, καθὼς ἔχει ἀποδείξει ἡ παιδαγωγικὴ Ψυχολογία. Ὁ εἰδικῶς ἀσχοληθεὶς μὲ τὸ θέμα τοῦτο Ἰταλὸς φιλόσοφος Croce ἔχει γράψει κάπου χαρακτηριστικῶς ὅτι «δ ι α ν ο ο ὄ μ ε θ α, ἔ φ' ὅ σ ο ν ἔ κ φ ρ α ζ ῶ μ ε θ α», διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἐξάρτησιν τῆς ἐξυψώσεως τῆς διανοήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν γλωσσικὴν καλλιέργειαν καὶ ἀνάπτυξιν αὐτοῦ.

Ἔτερον σημεῖον, τὸ ὁποῖον χρειάζεται ἰδιαιτέραν προσοχὴν εἰς ὅλων τῶν τάξεων τὰς ἐκθέσεις, εἶναι τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας. Εἰς αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ἀκολουθῶνται αἱ ἀτομικαὶ προτιμήσεις ἢ νὰ καλλιεργῆται ἡ ὀρθογραφικὴ ἀκαταστάσις, ἣτις παρατηρεῖται ἀκόμη καὶ εἰς τὰ σχολικὰ βιβλία, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀκολουθῆται ἡ ἐπίσημος ὀρθογραφία. Καὶ αὐτὴ εἶναι διὰ μὲν τὴν Καθαρεύουσαν ἡ καθιερωμένη ἱστορικὴ ὀρθογραφία, διὰ δὲ τὴν Δημοτικὴν ἡ ὀρθογραφία τῆς ἐπίσημου κρατικῆς Γραμματικῆς. Παιδαγωγικῶς μάλιστα σκοπιμώτερον καὶ ὠφελιμώτερον θὰ ἦτο νὰ ἀκολουθῆται καὶ εἰς τὴν Δημοτικὴν ἡ ἱστορικὴ ὀρθογραφία, μέχρις ὅτου ἐπιχειρηθῇ ὑπὸ τῆς Πολιτείας διὰ τῶν ἀρμοδίων ὀργάνων τῆς (Ἀκαδημίας κλπ.) ἡ ἀπλοποίησης τοῦ ὅλου συστήματος τῆς ὀρθογραφίας τῆς Νεοελληνικῆς γλώσσης.

Εὐνοϊκὸς ὁρος διὰ τὴν ἐπιτυχὴ ἀντιμετώπισιν ὑπὸ τῶν διδασκόντων τοῦ ζητήματος τῆς γλωσσικῆς μορφῆς τῶν ἐκθέσεων τῶν μαθητῶν θὰ ἦτο ἐὰν τὸ μάθημα τῶν Νέων Ἑλληνικῶν ἐλάμβανε εὐρύτεραν θέσιν εἰς τὸ ὠρολόγιον πρόγραμμα τῶν Γυμνασίων, ὁπότε θὰ ἦτο δυνατόν καὶ ἡ διδασκαλία τῶν ἐκθέσεων νὰ γίνεται συστηματικώτερον εἰς ἰδιαιτέρας τακτὰς ὥρας καὶ ἡ Γραμματικὴ καὶ τὸ Συντακτικὸν τῆς Νεοελληνικῆς γλώσσης, Δημοτικῆς καὶ Καθαρευούσης, νὰ διδάσκωνται συστηματικῶς, ὅπερ θὰ ἐξυπηρετῆ πολὺ τὴν γλωσσικὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν. Παρατηροῦμεν ἐπ' εὐκαιρίᾳ ὅτι ἡ συστηματικὴ διδασκαλία τῆς Γραμματικῆς καὶ τοῦ Συντακτικοῦ τῆς Καθαρευούσης θὰ διηκόλυνε πολὺ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Συντακτικοῦ καὶ τῆς Γραμματικῆς τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης, διότι τότε δὲν θὰ ἦτο ἀπαραίτητος ἡ διδασκαλία συστηματικῶς ὅλης τῆς ὕλης τῆς Γραμματικῆς καὶ τοῦ Συντακτικοῦ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ μόνον τῶν διαφορῶν μεταξὺ Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ Καθαρευούσης, αἵτινες, ὡς γνωστόν, δὲν εἶναι πολλαί. Τοιοῦτοτρόπως καὶ χρόνον θὰ ἐκερδίζαμεν πολὺν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ εὐκολωτέρα καὶ οὐσιαστικωτέρα θὰ ἦτο ἡ ἐισαγωγὴ τῶν μαθητῶν εἰς αὐτήν. Τὴν ὀρθότητα τῶν σκέψεων τούτων ἔχομεν ἐπαλη-

θεύσει ἄλλοτε διὰ σχετικοῦ πειραματισμοῦ.

Καί ὑπὸ τὴν σημερινὴν ὄμωσ θέσιν τῶν Νέων Ἑλληνικῶν εἰς τὰ προγράμματα τῶν Γυμνασίων μία προσεκτικὴ καὶ συστηματικὴ ἐργασία εἰς τὸ ζήτημα τῆς γλωσσικῆς μορφῆς τῶν ἐκθέσεων τῶν μαθητῶν, γιγνομένη σύμφωνα μὲ τὰς ἀναπτυχθεῖσας ἀνωτέρω ἀπόψεις καὶ συνδυαζομένη μὲ τὴν ἐπιτυχῆ ἐκλογὴν τῶν θεμάτων τῶν ἐκθέσεων καὶ τὴν συστηματικὴν διόρθωσιν αὐτῶν, δύναται νὰ ἐπιφέρει τὰ ποθητὰ ἀποτελέσματα εἰς τὸ ζήτημα τῆς γλωσσικῆς ἀναπτύξεως τῶν μαθητῶν. Πιστεύομεν δηλαδή, ὅτι μὲ μίαν τοιαύτην ἐργασίαν εἰς τὸ μάθημα τῶν ἐκθέσεων δυνάμεθα νὰ ὀδηγήσωμεν τοὺς μαθητὰς εἰς τοιοῦτον βαθμὸν καλλιιεργείας καὶ ἀναπτύξεως τῶν γλωσσικῶν δεξιότητων αὐτῶν, ὥστε νὰ δύνανται οὗτοι νὰ χειρίζονται ὀρθῶς τὴν μητρικὴν τῶν γλῶσσαν καὶ εἰς τὰς δύο γλωσσικὰς μορφὰς αὐτῆς (τὴν Δημοτικὴν καὶ τὴν Καθαρεύουσαν), ὅπως πρέπει νὰ συμβαίη διὰ κάθε μορφωμένον ἄνθρωπον προκειμένου περὶ τῆς μητρικῆς του γλώσσης. Τοιοῦτοτρόπως δὲ θὰ ἀποσεῖσωμεν καὶ τὴν ἀποδιδόμενην εἰς τὰ σημερινὰ Γυμνάσια μομφὴν περὶ γλωσσικῆς ἀγραμματοσύνης τῶν μαθητῶν.

